

ประเด็นเทคนิคทางกฎหมายและหลักนิติธรรม Legal Technicality and the Rule of Law

ศ.ดร.ลิขิต อีร์เวกิน, ราชบัณฑิต
Likhit Dhiravegin, Prof. Ph.D., Royal

ราชบัณฑิตยสถาน
The Royal Institute

บทนำ

ประเด็นเทคนิคทางกฎหมายเมื่อมีประเด็นข้อสงสัยหรือขัดแย้งกับหลักการกฎหมาย ถ้าพิจารณาอย่างรอบคอบและถ่วงน้ำหนักนำไปสู่ประเด็นเรื่องหลักนิติธรรม และจะส่งผลในทางการเมืองได้ในขอบเขตที่กว้างขวาง แต่คนส่วนใหญ่มักจะมองข้ามประเด็นเทคนิคทางกฎหมายและไม่คำนึงถึงสิ่งที่ตามมาในเรื่องหลักนิติธรรมและผลในทางการเมือง เนื่องจากไม่มีความรู้หรือขาดความละเอียดละออ คิดไม่ถึงว่า บางคนอาจจะมีความรู้ทางกฎหมายแต่ขาดความรู้ทางการเมือง ส่วนคนที่รู้ทางการเมืองก็อาจไม่มีความรู้ทางกฎหมาย และที่สำคัญส่วนใหญ่ก็จะไม่คิดอย่างวิเคราะห์เจาะลึกจากประเด็นต่างๆ มาต่อเป็นลูกโซ่ หรือไม่มีความสามารถพอที่จะทำเช่นนั้น ตัวอย่างเช่น

ก) ในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย นายกรัฐมนตรีที่เป็น ส.ส. มาจากการเลือกตั้ง ย่อมมีความผูกพันกับประชาชนซึ่งเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย ระบบดังกล่าวเป็นระบบรัฐสภาแบบอังกฤษซึ่งแตกต่างจากระบบประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา ในระบบรัฐสภาแบบอังกฤษเนื่องนายกรัฐมนตรีมาจากการเลือกตั้ง จึงมีสิทธิธรรมแห่งการเป็นนายกรัฐมนตรีได้เต็มที่ และอ้างได้ว่ามีความเกี่ยวข้องกับประชาชน แต่ถ้ามีการตั้งรองนายกรัฐมนตรีอันดับหนึ่งซึ่งไม่ใช่คนที่ผ่านการเลือกตั้ง เมื่อนายกรัฐมนตรีไม่สามารถปฏิบัติราชการเช่นไปต่างประเทศ รองนายกรัฐมนตรีทำหน้าที่แทนนายกรัฐมนตรี จึงทำการตัดสินใจในเรื่องที่สำคัญเท่ากับเป็นบุคคลที่มีอำนาจแม้ไม่ได้มีความเกี่ยวข้องกับประชาชนแม้แต่น้อย ในแง่กฎหมายย่อมไม่ผิด แต่ในทางการเมืองอาจมีความตะขิดตะขวงใจได้ ซึ่งต่างจากระบบสหรัฐอเมริกา ระหว่างที่มีการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งมีการเปิดให้ประชาชนทราบถึงบุคคลที่เป็นรองประธานาธิบดีเท่ากับการเป็นเลือกคู่กันไปทำนองเดียวกับการเลือกผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครก็มีการเลือกฝ่ายต่างๆ ซึ่งกล่าวได้ว่าเสมือนกับเป็นการเลือกทั้งคณะซึ่งในแง่หนึ่งอาจกล่าวได้ว่า ผู้บริหารทั้งคณะได้รับการยินยอมจากประชาชน ซึ่งต่างจากกรณีที่ถูกกล่าวมาเบื้องต้นเป็น

ข) ข้อเสนอให้ตั้งคนนอกเป็นนายกรัฐมนตรีก็มีลักษณะทำนองเดียวกัน เพราะไม่มีความเกี่ยวพันโดยตรงกับประชาชน แม้แต่น้อย แต่กลับใช้อำนาจรัฐและเป็นอำนาจซึ่งมาจากอธิปไตยของปวงชน ทันที่ที่มีการทำให้เกิดปรากฏการณ์ดังกล่าวขึ้น ความรู้สึกที่ไม่พอใจจะเกิดขึ้นทันทีในหมู่ประชาชน แม้จะเป็นการเลือกโดย ส.ส. ก็ตาม เพราะจะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อคะแนนเสียงคนที่ เป็น ส.ส. ไม่ถึงกึ่งหนึ่ง ซึ่งย่อมสามารถทำให้เกิดขึ้นได้ด้วยกลเม็ดเด็ดพรายทางการเมืองดังที่เกิดขึ้นในยุคที่พรรคกิจสังคมของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช มีเพียง 18 เสียง แต่พรรคตรงกันข้ามมีเกือบหนึ่งร้อยเสียง ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตัวนายกรัฐมนตรี แต่ในครั้งนั้นทั้ง ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช และ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ต่างเป็น ส.ส. ด้วยกัน แต่ในกรณีที่ไม่ใช่ ส.ส. โอกาสนำไปสู่ความตึงเครียดทางการเมืองจนนำไปสู่วิกฤตย่อมเกิดขึ้นได้ ความถูกต้องตามกฎหมาย (legality) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง*กฎหมายที่ถูกจัดให้เกิดขึ้นโดยยากที่จะท้าทาย* จะไม่มีความชอบธรรม (legitimacy) แม้จะต้องตามกฎหมายก็จะมีขาดธรรมแห่งอำนาจ (moral authority) และนี่คือสิ่งที่อาจจะเกิดขึ้น การอ้างว่าให้บุคคลภายนอกมาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในกรณีเกิดวิกฤต แต่ในความเป็นจริงทันทีที่มีข้อเสนอดังกล่าวก็นำไปสู่*การเกิดวิกฤตในแง่ความไม่ลงรอยของความคิดและจุดยืนทางการเมืองทันที*

ประเด็นเทคนิคทางกฎหมายและนัยทางการเมือง

จากตัวอย่างดังกล่าวจะขอชี้ให้เห็นเทคนิคทางกฎหมายที่มีผลต่อหลักนิติธรรมและผลทางการเมือง โดยจะแยกเป็นข้อๆ ดังต่อไปนี้

ข้อ 1. การรัฐประหารในวันที่ 19 ก.ย. 2549 ล้มล้างรัฐธรรมนูญปี 2540 ซึ่งร่างโดย สสร. ที่ผ่านการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งโดยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรซึ่งเป็นตัวแทนของประชาชน เท่ากับ สสร. ทั้ง 99 คนได้รับการ*เลือกตั้งทางอ้อม* ผ่านตัวแทนของประชาชนคือ ส.ส. ซึ่งได้รับการเลือกตั้ง*โดยตรง*จากประชาชน ดังนั้น การล้มล้างรัฐธรรมนูญปี 2540

จึงเป็นการล้มล้างรัฐธรรมนูญของประชาชนเพราะร่างโดยผู้ร่างที่ได้รับการลงคะแนนเสียงคัดเลือกจากผู้แทนของประชาชน แม้จะไม่ใช้การเลือกตั้งโดยตรงก็ตาม

ข้อ 2. เมื่อมีการล้มรัฐธรรมนูญปี 2540 แล้ว ก็มีการออกธรรมนูญการปกครอง 39 มาตรา โดยมีประเด็นที่น่าสังเกตคือ มาตรา 3 ซึ่งมีความว่า “ภายใต้บังคับบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิเสรีภาพ และความเสมอภาค บรรดาที่ชนชาวไทยเคยได้รับการคุ้มครองตามประเพณีการปกครองประเทศไทยในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขและตามพันธกรณีระหว่างประเทศที่ประเทศไทยมีอยู่แล้ว ย่อมได้รับการคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญนี้” พันธกรณีที่มีอยู่กับต่างประเทศ ในมาตรานี้ รวมถึงปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติ (Universal Declaration of Human Rights) และกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights) ซึ่งไทยมีพันธผูกพัน อาจจะไม่ถึงเป็นสนธิสัญญาแต่ก็เป็น moral obligation หรือความผูกพันอันเป็นธรรมะข้อตกลงในการเมืองระหว่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับองค์กรระหว่างประเทศ แต่พันธะข้อตกลงที่กล่าวนั้นถูกละเมิดด้วยการออกกฎหมายย้อนหลังและกระบวนการยุติธรรมที่ไม่สอดคล้องกับหลักสากล ซึ่งจะเห็นได้ตามข้างล่างนี้

ข้อ 3. การออกกฎหมายย้อนหลังซึ่งขัดต่อหลักกฎหมายทั่วไปในประเทศที่พัฒนาแล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งขัดต่อหลักสภานิติบัญญัติ ซึ่งเห็นได้จากเนื้อความที่กล่าวว่า “The issue needs to be examined carefully. There exists the legal principle in the legal maxim written by Paul Johann Anselm Ritter von Feuerbach as part of the Bavarian Code in 1813 which reads: *Nullum crimen, nulla poena sine praevia lege poenali* or which can be translated as “No crime (can be committed) no punishment (can be imposed) without (having been prescribed by) a previous penal code.” คำว่า penal code ตามดิกชันนารีคือ the legal code governing crime and their punishment ดังนั้นจึงไม่ใช่จำกัดเฉพาะคดีอาญาเท่านั้น ความหมายนั้นคือ ความผิดทุกประเภทและการลงโทษที่เกิดจากความผิดนั้น การออกกฎหมายย้อนหลังจึงขัดต่อหลักปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติ (Universal Declaration of Human Rights) มาตรา 11 ความว่า

Article 11.

- (1) Everyone charged with a penal offence has the right to be presumed innocent until

proved guilty according to law in a public trial at which he has had all the guarantees necessary for his defence.

- (2) No one shall be held guilty of any penal offence on account of any act or omission which *did not constitute a penal offence*, under national or international law, *at the time when it was committed*. Nor shall a heavier penalty be imposed than the one that was applicable at the time the penal offence was committed.

มาตราดังกล่าวหมายความว่า จะลงโทษผู้ใดจะต้องมีกฎหมายระบุไว้ชัดก่อนมีการกระทำ เมื่อมีการกระทำเกิดขึ้น จะออกกฎหมายย้อนหลังเพื่อไปลงโทษผู้กระทำความผิดย่อมเป็นสิ่งที่ไม่ดีกฎหมาย นอกจากนี้ยังขัดต่อหลักและกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights) มาตรา 15 ความว่า

Article 15

1. *No one shall be held guilty of any criminal offence on account of any act or omission which did not constitute a criminal offence, under national or international law, at the time when it was committed*. Nor shall a heavier penalty be imposed than the one that was applicable at the time when the criminal offence was committed. If, subsequent to the commission of the offence, provision is made by law for the imposition of the lighter penalty, the offender shall benefit thereby.

ซึ่งล้อตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติ (Universal Declaration of Human Rights) ดังที่กล่าวมาแล้ว

2. Nothing in this article shall prejudice the trial and punishment of any person for any act or omission which, at the time when it was committed, was criminal according to the general principles of law recognized by the community of nations.

ข้อสังเกต ศาลฎีกาเคยวินิจฉัยยกฟ้องคดีอาชญากรรมที่ออกเมื่อปี 2488 ว่าพระราชบัญญัติอาชญากรรมสงครามเป็นโทษเนื่องจากออกกฎหมายย้อนหลัง ขัดต่อหลักกฎหมายสากล คำพิพากษาที่ 1/2489

ข้อ 4. หลังจากมีการออกกฎหมายย้อนหลังยุบพรรคการเมืองและตัดสิทธิกรรมการบริหารแล้ว ยังพิจารณาได้ว่าในกระบวนการดังกล่าวไม่มีการฟ้องร้อง ไม่มีการเปิดโอกาส

แต่งตั้งทนายเพื่อป้องกันตนเอง ไม่มีการบอกเหตุผลของการวินิจฉัยต่อผู้ซึ่งได้รับผลกระทบ และไม่มีการแจ้งให้ทราบถึงผลการวินิจฉัย เป็นแต่เพียงการประกาศตัดสินสิทธิการเลือกตั้งและการยุบพรรค ซึ่งขัดกับหลักกระบวนการยุติธรรม (due process of law) ที่ระบุไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติ ในมาตรา 10 ความว่า

Article 10.

- *Everyone is entitled in full equality to a fair and public hearing by an independent and impartial tribunal, in the determination of his rights and obligations and of any criminal charge against him.*

ความว่า ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาตัดสินโดยศาลที่เป็นอิสระ ไม่เลือกปฏิบัติ เพื่อต่อสู้ในคดีที่ตนถูกกล่าวหา และในลักษณะเดียวกันก็มีบัญญัติไว้ในกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights) ในมาตรา 14 ความว่า

Article 14

1. All persons shall be equal before the courts and tribunals. In the determination of any criminal charge against him, or of his rights and obligations in a suit at law, *everyone shall be entitled to a fair and public hearing by a competent, independent and impartial tribunal established by law.* The press and the public may be excluded from all or part of a trial for reasons of morals, public order (ordre public) or national security in a democratic society, or when the interest of the private lives of the parties so requires, or to the extent strictly necessary in the opinion of the court in special circumstances where publicity would prejudice the interests of justice; but any judgement rendered in a criminal case or in a suit at law shall be made public except where the interest of juvenile persons otherwise requires or the proceedings concern matrimonial disputes or the guardianship of children.

ซึ่งมีเนื้อความและแก่นสารเหมือนกับกล่าวมาเบื้องต้น

2. Everyone charged with a criminal offence shall have the right to be presumed innocent until proved guilty according to law.
3. In the determination of any criminal charge against him, everyone shall be entitled to the

following minimum guarantees, in full equality: (a) To be informed promptly and in detail in a language which he understands of the nature and cause of the charge against him;

(b) To have adequate time and facilities for the preparation of his defence and to communicate with counsel of his own choosing;

(c) To be tried without undue delay;

(d) To be tried in his presence, and to defend himself in person or through legal assistance of his own choosing; to be informed, if he does not have legal assistance, of this right; and to have legal assistance assigned to him, in any case where the interests of justice so require, and without payment by him in any such case if he does not have sufficient means to pay for it;

(e) To examine, or have examined, the witnesses against him and to obtain the attendance and examination of witnesses on his behalf under the same conditions as witnesses against him;

(f) To have the free assistance of an interpreter if he cannot understand or speak the language used in court;

(g) Not to be compelled to testify against himself or to confess guilt.

4. In the case of juvenile persons, the procedure shall be such as will take account of their age and the desirability of promoting their rehabilitation.

5. Everyone convicted of a crime shall have the right to his conviction and sentence being reviewed by a higher tribunal according to law.

6. When a person has by a final decision been convicted of a criminal offence and when subsequently his conviction has been reversed or he has been pardoned on the ground that a new or newly discovered fact shows conclusively that there has been a miscarriage of justice, the person who has suffered punishment as a result of such conviction shall be compensated according to law, unless it is proved that the non-disclosure of the unknown fact in time is wholly or partly attributable to him.

7. *No one shall be liable to be tried or punished again for an offence for which he has already been finally convicted or acquitted in*

accordance with the law and penal procedure of each country.

จะเห็นได้ว่า การกระทำดังกล่าวนี้ขัดกับมาตรา 3 ของรัฐธรรมนูญการปกครองปี 2549 ตามที่ได้กล่าวมาแล้ว

ข้อ 5. การกระทำอันใดที่ผิดกฎหมาย เช่น การใช้อำนาจปฏิวัติรัฐประหารในทางปฏิบัติในอดีตจะต้องมีการตั้งรัฐสภา และให้รัฐสภาผ่านพระราชบัญญัติเพื่อนิโทษกรรมผู้กระทำความผิดอันมีความผิดเป็นกบฏในราชอาณาจักร ซึ่งเป็นการเดินตามรอยระหว่างการแยกอำนาจระหว่างนิติบัญญัติและฝ่ายบริหารที่มาจากกรยึดอำนาจ แต่ในกรณีรัฐประหารปี 2549 มีการนิโทษกรรมในรัฐธรรมนูญชั่วคราว มาตรา 37 ความว่า “บรรดาการกระทำทั้งหลายซึ่งได้กระทำเนื่องในการยึดและควบคุมอำนาจการปกครองแผ่นดิน เมื่อวันที่ 19 กันยายน พุทธศักราช 2549 ของหัวหน้าและคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รวมตลอดทั้งการกระทำของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการกระทำดังกล่าวหรือของผู้ซึ่งได้รับมอบหมายจากหัวหน้าหรือคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข หรือของผู้ซึ่งได้รับคำสั่งจากผู้ที่ได้รับมอบหมายจากหัวหน้าหรือคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข อันได้กระทำไป เพื่อการดังกล่าวข้างต้นนั้น การกระทำดังกล่าวมาทั้งหมดนี้ ไม่ว่าจะเป็นการกระทำเพื่อให้มีผลบังคับในทางนิติบัญญัติ ในทางบริหาร หรือในทางตุลาการ รวมทั้งการลงโทษและการกระทำอันเป็นการบริหารราชการอย่างอื่น ไม่ว่ากระทำในฐานะตัวการ ผู้สนับสนุน ผู้ใช้ให้กระทำ หรือผู้ถูกใช้ให้กระทำ และไม่ว่ากระทำในวันดังกล่าวหรือก่อนหรือหลังวันที่กล่าวนั้น หากการกระทำนั้นผิดต่อกฎหมายก็ให้ผู้กระทำพ้นจากความผิดและความรับผิดโดยสิ้นเชิง”

ผลของมาตรานี้ก็คือมีการกระทำผิดและออกกฎหมายยกโทษให้ตนเอง ซึ่งสุภาษิตลาตินบทหนึ่งกล่าวว่า “Nemo debet esse iudex in propria causa - No one can be judge in his own case.” (ไม่มีใครมีสิทธิเป็นผู้พิพากษาในคดีของตัวเอง)

การกระทำดังกล่าวเป็นประเด็นกฎหมายที่ขัดต่อหลักนิติธรรม และมีนัยสำคัญอย่างยิ่งในทางการเมืองและระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย ซึ่งเท่ากับว่าสามารถใช้อำนาจในการล้มล้างการปกครองและใช้อำนาจดังกล่าวอภัยโทษให้ตัวเอง

ข้อ 6. หลังจากมีการร่างรัฐธรรมนูญปี 2550 เพื่อให้เกิดความชอบธรรมเนื่องจากการล้มล้างรัฐธรรมนูญปี 2540

อันเป็นรัฐธรรมนูญที่ร่างโดย สสร. ที่ผ่านการเลือกตั้งจาก ส.ส. ในสภา หรือผ่านการเลือกตั้งทางอ้อมจากประชาชน จึงมีความตั้งใจจะให้เกิดความชอบธรรมต่อรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ เมื่อเป็นเช่นนี้ก็มีกระบวนการสำคัญคือการลงประชามติ ซึ่งก็ผ่านด้วยคะแนนประมาณ 60 ต่อ 40 แต่หลังจากการใช้รัฐธรรมนูญมาระยะหนึ่งก็มีการรัฐประหารเมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม 2557 ล้มล้างรัฐธรรมนูญที่ผ่านการลงประชามติ ในทางเทคนิคถือเป็นการล้มล้างรัฐธรรมนูญของประชาชน

ข้อ 7. เมื่อมีการรัฐประหารเมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม 2557 โดยรัฐธรรมนูญชั่วคราว ได้มีการปฏิบัติเช่นเดียวกันคือการกล่าวถึงการคุ้มครองพันธะกรณีเช่นเดียวกับมาตรา 3 ของรัฐธรรมนูญชั่วคราวในปี 2550 แต่มีการกล่าวไว้ในมาตรา 4 ซึ่งมีลักษณะเดียวกันตามที่ได้กล่าวมาแล้วในข้อ 2. มาตรา 4 ภายใต้อำนาจบังคับบัญชาแห่งรัฐธรรมนูญนี้ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพและความเสมอภาค บรรดาที่ชนชาวไทยเคยได้รับการคุ้มครองตามประเพณีการปกครองประเทศไทย ในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และตามพันธกรณีระหว่างประเทศที่ประเทศไทยมีอยู่แล้ว ย่อมได้รับการคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญนี้

และทำนองเดียวกันมีการนิโทษกรรมในรัฐธรรมนูญฉบับนั้นเท่ากับเป็นผู้พิพากษาในมาตรา 48. ความว่า

มาตรา 48 บรรดาการกระทำทั้งหลายซึ่งได้กระทำเนื่องในการยึดและควบคุมอำนาจการปกครองแผ่นดิน เมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม 2557 ของหัวหน้าและคณะรักษาความสงบแห่งชาติรวมทั้งการกระทำของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการกระทำดังกล่าวหรือของผู้ซึ่งได้รับมอบหมายจากหัวหน้าหรือคณะรักษาความสงบแห่งชาติ หรือของผู้ซึ่งได้รับคำสั่งจากผู้ซึ่งได้รับมอบหมายจากหัวหน้าหรือคณะรักษาความสงบแห่งชาติ อันได้กระทำไปเพื่อการดังกล่าวข้างต้นนั้น การกระทำดังกล่าวมาทั้งหมดนี้ไม่ว่าจะเป็นการกระทำเพื่อให้มีผลบังคับในทางรัฐธรรมนูญ ในทางนิติบัญญัติ ในทางบริหาร หรือในทางตุลาการ รวมทั้งการลงโทษและการกระทำอันเป็นการบริหารราชการอย่างอื่น ไม่ว่ากระทำในฐานะตัวการผู้สนับสนุน ผู้ใช้ให้กระทำ หรือผู้ถูกใช้ให้กระทำ และไม่ว่ากระทำในวันดังกล่าวหรือก่อนหรือหลังวันที่กล่าวนั้น หากการกระทำนั้นผิดต่อกฎหมาย ให้ผู้กระทำพ้นจากความผิดและความรับผิดโดยสิ้นเชิง

ซึ่งเป็นทำนองเดียวกับที่กล่าวมาในข้อ 5.

ข้อ 8. ประเด็นสำคัญอีกประเด็นหนึ่งก็คือ ในมาตรา 8 ของรัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้ระบุถึงการมิให้ผู้ถูกเพิกถอนสิทธิการเลือกตั้งเข้ามาเกี่ยวข้องกับกระบวนการทางการเมือง เช่น ไม่สามารถเป็น สปช. สนช. ฯลฯ จนมีเหตุทำให้บุคคลที่คณะ

ผู้ก่อการหมายตาให้เป็นรัฐมนตรีไม่สามารถทำหน้าที่ได้ จนต้องแต่งตั้งให้เป็นผู้ก่อการ ซึ่งก็เป็นเรื่องที่ยธิบายได้ยากข้อเท็จจริงก็คือ เมื่อมีการออกกฎหมายดังกล่าวโดยคาดไม่ถึงว่าจะส่งผลกระทบต่อบุคคลที่จะนำมาร่วมทำงานจนทำให้ขาดคุณสมบัติในการเป็นสมาชิก สปช. สนช. และคณะรัฐมนตรี เพราะถูกเพิกถอนสิทธิการเลือกตั้ง จึงหาทางออกให้เป็นหัวหน้าผู้ก่อการคนหนึ่งฝ่ายพลเรือนซึ่งมีอยู่สองคน

บุคคลที่ได้รับการแต่งตั้งเป็นผู้ก่อการซึ่งเป็นพลเรือนสองคนตามที่ได้กล่าวมาเบื้องต้นนั้น จะมีอยู่คนหนึ่งไม่มีสิทธิที่จะเป็นสมาชิก สปช. สนช. หรือเป็นรัฐมนตรี หากแต่ได้รับการแต่งตั้งเป็นผู้ก่อการ ตรีภคที่เห็นชัดคือ เมื่อไม่มีกฎหมายระบุว่าเป็นผู้ก่อการไม่ได้ก็สามารถได้รับแต่งตั้งเป็นผู้ก่อการ แต่ขณะเดียวกันตำแหน่งที่ต่ำกว่าผู้ก่อการกลับเป็นไม่ได้เนื่องจากการออกกฎหมายคาดไม่ถึงว่าจะมีความขัดแย้งดังกล่าว จึงเป็นตรีภคที่ยธิบายได้ยาก

ข้อสังเกตก็คือ การห้ามไม่ให้บุคคลที่ถูกเพิกถอนสิทธิการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง อันเป็นการลงโทษทางการเมืองที่มีการออกกฎหมายย้อนหลังผิดกฎหมายสากลตามที่ได้อ้างมาแล้วนั้น เมื่อผู้ถูกเพิกถอนสิทธิการเลือกตั้งพ้นระยะเวลาที่กำหนด 5 ปี แต่กลับมีบทบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราว ปี 2557 มาตรา 8 (4)

มาตรา 8 สมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติต้องไม่มีลักษณะต้องห้าม ดังต่อไปนี้
(1) ดำรงตำแหน่งหรือเคยดำรงตำแหน่งใดในพรรคการเมืองภายในระยะเวลาสามปีก่อนวันที่ได้รับการแต่งตั้งเป็นสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ
(2) เป็นภิกษุ สามเณร นักพรต หรือนักบวช
(3) เป็นบุคคลล้มละลายหรือเคยเป็นบุคคลล้มละลายทุจริต
(4) เคยถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง
(5) เคยถูกไล่ออก ปลดออก หรือให้ออกจากราชการหน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจเพราะทุจริตต่อหน้าที่หรือถือว่ากระทำการทุจริตหรือประพฤติมิชอบ
(6) เคยต้องคำพิพากษาให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดินเพราะร่ำรวยผิดปกติหรือมีทรัพย์สินเพิ่มขึ้นผิดปกติ
(7) อยู่ระหว่างต้องห้ามมิให้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง หรือเคยถูกถอดถอนจากตำแหน่ง
(8) เคยต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่ากระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ หรือความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรมหรือกระทำความผิดกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด หรือกฎหมายเกี่ยวกับการพนันในฐานะความผิดเป็นเจ้ามือหรือเจ้าสำนัก
(9) เคยต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่ในความผิดอันได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษสมาชิกสภานิติ

บัญญัติแห่งชาติจะดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาปฏิรูปแห่งชาติหรือรัฐมนตรีในขณะเดียวกันมิได้

การห้ามมีสิทธิการเมืองเช่นนี้เกิดขึ้นทั้งๆ ที่ผู้ซึ่งถูกเพิกถอนสิทธิพ้นระยะเวลาที่กำหนดไว้ 5 ปีแล้วจึงเท่ากับเป็นการลงโทษซ้ำ ภาษาอังกฤษเรียกว่า double jeopardy ซึ่งจะเห็นได้จากข้อความในข้อ 7. ของกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเรือนและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights)

7. No one shall be liable to be tried or punished again for an offence for which he has already been finally convicted or acquitted in accordance with the law and penal procedure of each country.

ข้อ 9. และในร่างรัฐธรรมนูญที่ยังไม่ได้มีการแก้ไขได้กำหนดไว้ในมาตรา 111 (8) ไม่ให้ผู้เคยถูกเพิกถอนการเลือกตั้งเข้าสมัครเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือตำแหน่งการเมืองอื่น ถ้าเป็นเช่นนี้เท่ากับเป็นการลงโทษโดยกฎหมายย้อนหลัง เป็นครั้งที่สามที่เรียกว่า triple jeopardy

มาตรา 111 บุคคลผู้มีลักษณะดังต่อไปนี้ เป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร.....

- (1) ติดยาเสพติดให้โทษ
- (2) เป็นบุคคลล้มละลายหรือเคยเป็นบุคคลล้มละลายทุจริต
- (3) เป็นบุคคลผู้มีลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามมาตรา 109 (1) (2) หรือ (4)
- (4) ต้องคำพิพากษาให้จำคุกและถูกคุมขังอยู่โดยหมายของศาล
- (5) เคยต้องคำพิพากษาให้จำคุกโดยได้พ้นโทษมายังไม่ถึงห้าปีในวันเลือกตั้ง เว้นแต่ในความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ
- (6) เคยถูกไล่ออก ปลดออก หรือให้ออกจากราชการหน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ เพราะทุจริตต่อหน้าที่ หรือถือว่ากระทำการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ
- (7) เคยต้องคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดินเพราะร่ำรวยผิดปกติหรือมีทรัพย์สินเพิ่มขึ้นผิดปกติ
- (8) เคยต้องคำพิพากษาหรือคำสั่งที่ชอด้วยกฎหมายว่ากระทำการทุจริตหรือประพฤติมิชอบ หรือกระทำการอันทำให้การเลือกตั้งไม่สุจริตหรือไม่เที่ยงธรรม
- (9) เป็นข้าราชการซึ่งมีตำแหน่งหรือเงินเดือนประจำหรือข้าราชการการเมือง
- (10) เป็นสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น

- (11) เป็นสมาชิกวุฒิสภา หรือเคยเป็นสมาชิกวุฒิสภาและสมาชิกภาพสิ้นสุดลงแล้วยังไม่เกินสองปี
- (12) เป็นพนักงานหรือลูกจ้างของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ หรือเป็นเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ
- (13) เป็นผู้พิพากษาหรือตุลาการ กรรมการการเลือกตั้ง กรรมการตรวจเงินแผ่นดิน กรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ หรือผู้ตรวจการแผ่นดินและพิทักษ์สิทธิมนุษยชน
- (14) อยู่ในระหว่างต้องห้ามมิให้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามมาตรา 254
- (15) เคยถูกถอดถอนออกจากตำแหน่งหรือถูกตัดสิทธิในการดำรงตำแหน่งทางการเมืองหรือในการดำรงตำแหน่งอื่น
- (16) ลักษณะต้องห้ามอื่นตามที่บัญญัติในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา

ข้อ 10. มีการกล่าวว่า การเพิกถอนสิทธิการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งสามารถออกกฎหมายย้อนหลังได้เพราะไม่ใช่คดีอาญา การกล่าวเช่นนี้เป็นกรกล่าวที่ขาดความรู้ความเข้าใจถึงสิทธิธรรมชาติ (natural rights) สิทธิทางการเมือง (political rights) ความเป็นประชาชน (citizenship) และศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ (human dignity) การที่บุคคลเป็นสมาชิกในชุมชนใดและเป็นประชาชนที่มีสิทธิโดยชอบธรรม จะต้องมสิทธิในการลงคะแนนเสียงเลือกผู้ซึ่งจะทำหน้าที่แทนตนในสภานิติบัญญัติและฝ่ายบริหาร และในบางแห่งรวมทั้งตุลาการ ขณะเดียวกันบุคคลดังกล่าวถ้ามีคุณสมบัติที่กำหนดครบถ้วนก็ควรมีสหสิทธิลงสมัครรับเลือกตั้งสภาผู้แทนราษฎรอีกด้วย การตัดสิทธิดังกล่าวขัดกับปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติ (Universal Declaration of Human Rights) มาตรา 21 ความว่า

Article 21.

- (1) *Everyone has the right to take part in the government of his country, directly or through freely chosen representatives.*
- (2) Everyone has the right of equal access to public service in his country.
- (3) The will of the people shall be the basis of the authority of government; this will shall be expressed in periodic and genuine elections which shall be by universal and equal suffrage and shall be held by secret vote or by equivalent free voting procedures.

รวมทั้งขัดกับข้อบัญญัติในกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights) มาตรา 25 ความว่า

Article 25
Every citizen shall have the right and the opportunity, without any of the distinctions mentioned in article 2 and without unreasonable restrictions:

(a) *To take part in the conduct of public affairs, directly or through freely chosen representatives;*

(b) *To vote and to be elected at genuine periodic elections which shall be by universal and equal suffrage and shall be held by secret ballot, guaranteeing the free expression of the will of the electors;*

(c) *To have access, on general terms of equality, to public service in his country.*

ข้อสังเกตอีกข้อหนึ่งคือ บุคคลที่ถูกฟ้องล้มละลายก็เสมือนบุคคลที่ขาดความเป็นบุคคลในการประกอบธุรกิจ บุคคลที่ไร้ความสามารถหรือเสมือนไร้ความสามารถก็คือบุคคลที่ไม่สมบูรณ์ในสังคม บุคคลที่ขาดสิทธิทางการเมืองเนื่องจากถูกเพิกถอนโดยกฎหมายที่ไม่เป็นธรรม และถูกลงโทษจำคุกซ้ำสาม เป็นการทำร้ายความเป็นมนุษย์ของบุคคลคนนั้นอย่างยิ่ง แทนจะทำให้บุคคลนั้นไม่ใช่บุคคล (non-person) ในสังคมการเมือง คำถามก็คือ ใครมีสิทธิและอำนาจที่จะกำหนดไม่ให้บุคคลที่เป็นประชาชนของสังคมนั้นถูกกีดกันมิให้เกี่ยวข้องทางการเมือง หรือมิให้มีสิทธิอันเป็นสิทธิธรรมชาติของความเป็นประชาชนในสังคมการเมืองนั้น คำตอบก็คือ ไม่สามารถกระทำได้ ยกเว้นแต่เป็นการใช้กฎหมายหรือกฎเกณฑ์ที่ใช้อำนาจบังคับ หรือที่เรียกว่า the rule by law ไม่ใช่หลักนิติธรรม (the rule of law) การกระทำที่ขัดแย้งกับปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติ (Universal Declaration of Human Rights) และกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights) เป็นสิ่งที่ไม่สามารถจะอธิบายได้ด้วยเหตุผล และแม้จะพยายามอธิบายก็ยากที่จะเป็นที่ยอมรับโดยสังคมนานาชาติที่มีการพัฒนาทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นอาจจะเป็นปรากฏการณ์ที่นำไปสู่การทำลายภาพลักษณ์ความน่าเชื่อถือ ความมีเกียรติและศักดิ์ศรี ของสังคมไทยอย่างน่าเสียดายยิ่ง และที่สำคัญ การคาดหวังที่จะไม่ให้ปฏิกริยาตอบโต้จากผู้ถูกปล้นสิทธิโดยไม่เป็นธรรมนี้ เป็นความคาดหวังที่ไม่สอดคล้องกับความเป็นจริง

ข้อสังเกตอีกประการหนึ่งคือ แม้กฎหมายเกี่ยวกับการใช้สิทธิการเลือกตั้งที่มีการห้ามมิให้ภิกษุ หรือนักบวช นักพรต หรือแม่ผู้ถูกขังอยู่ในเรือนจำ ลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง หรือลงสมัครรับเลือกตั้ง แต่ก็ไม่ได้มีการใช้กฎเกณฑ์ดังกล่าวในทุกประเทศ ตัวอย่างคือ อดีตนายกรัฐมนตรีของญี่ปุ่น นายทานากะ ได้รับชนะเลือกตั้งด้วยคะแนนเสียงท่วมท้นในขณะที่ยังถูกกักขังอยู่ในคุก ดังนั้น การตัดสินใจในการเพิกถอนสิทธิการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ซึ่งส่งผลกระทบต่อการดำรงตำแหน่งทางการเมืองอื่นด้วยกฎหมายที่การออกย้อนหลัง รวมทั้งการยุบพรรคการเมืองโดยที่กระบวนการยุติธรรมมิได้ดำเนินไปตามครรลอง รวมตลอดทั้งผู้ตัดสินก็ไม่ใช่ผู้พิพากษาที่เป็นไปตามกฎเกณฑ์ของระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่ใช้หลักนิติธรรมเป็นฐาน จึงขาดความถูกต้องตามกฎหมาย (legality) และขาดความชอบธรรม (legitimism) หรือความชอบธรรมทางการเมือง (political legitimacy)

ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการจำกัดสิทธิในการดำรงตำแหน่งทางการเมืองของผู้ที่เคยถูกเพิกถอนในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งนั้นได้มีการแก้ไขแล้วในการแก้ไข 7 ประเด็นของรัฐธรรมนูญชั่วคราว โดยในข้อ 1 นั้นได้ยกเลิกไม่ให้ผู้ถูกเพิกถอนให้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองใน สปช. สนช. และตำแหน่งทางการเมืองอื่น อันส่งผลโดยตรงต่อการยกเลิกสัมปัญญัตติดังกล่าวในรัฐธรรมนูญที่กำลังร่างอยู่คือมาตรา 111 (8)

แต่ที่กล่าวมาทั้งหมดจะเห็นได้ว่า เทคนิคทางกฎหมายเป็นเรื่องซับซ้อน หลายมิติ ทั้งด้านรัฐศาสตร์ นิติศาสตร์ จิตวิทยาสังคม วัฒนธรรมการเมือง การร่างรัฐธรรมนูญโดยผู้ซึ่งมีความรู้ไม่รอบด้าน หรือไม่ศึกษารอบด้าน หรือโดยมีจุดมุ่งมั่นที่จะทำลายล้างคู่ต่อสู้ กีดกันผู้ซึ่งถูกถือว่าเป็นศัตรูทางการเมือง มองข้ามหลักกฎหมายสากล หลักนิติธรรม ขาดความรู้ในสภาพจิตกฎหมายอันเป็นพื้นฐานการปฏิบัติ จนนำไปสู่ความขัดแย้งของหลักการต่างๆ และเทคนิคทางกฎหมายที่ไม่สามารถจะอภิปรายป้องกันตนเองได้ เพราะจะต้องจบด้วยหลักการและหลักนิติธรรม

สรุป

กฎหมายเป็นของศักดิ์สิทธิ์ต้องมีลักษณะสากล มีสภาพบังคับ มีกระบวนการที่ทำการร่างอย่างถูกต้องตามหลักนิติธรรมจากรัฐอธิปไตยที่ได้รับการยอมรับจากประชาชน มีความชอบธรรมทางการเมือง และเป็นที่ยอมรับของสากล โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศที่มีการปกครองที่เป็นอารยะ ถ้าการร่างกฎหมายกระทำโดยไม่คำนึงถึงกฎเกณฑ์ดังกล่าว มุ่งเน้นแต่การเล็งผลปฏิบัติ ขัดต่อหลักนิติธรรม ละเมิดความเป็นประชาชนของสมาชิกในสังคม ไม่คำนึงถึงสิทธิแห่งธรรมชาติของมนุษย์ (natural rights) สิทธิเสรีภาพ (rights

and freedom) ความยุติธรรม (justice) ความเสมอภาค (equality) สิทธิมนุษยชน (human rights) และศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ (human dignity) สิ่งที่จะเกิดขึ้นก็คือ การร่างกฎหมายที่ขัดต่อความรู้สึกของประชาชนทั้งในและนอกประเทศ และไม่มี ความชอบธรรมหรือเป็นที่ยอมรับของผู้มีใจเป็นธรรม และเชื่อมั่นในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยและในหลักนิติธรรม (the rule of law) ไม่เห็นด้วยกับหลักนิติกลวิธี (the rule by law) โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปกครองที่ใช้อำนาจของตัวบุคคล (the rule of man) ที่กุมอำนาจเบ็ดเสร็จ

ความยุติธรรมต้องเป็นความยุติธรรมที่อยู่บนพื้นฐานของหลักนิติธรรม หลักกฎหมายธรรมชาติ ไม่ใช่ความยุติธรรมของผู้ชนะ (the victor's justice) ซึ่งเป็นการกลับไปสู่การสร้างรัฐด้วยการใช้กำลัง (naked force) อันเป็นจุดเริ่มต้นยุคดึกดำบรรพ์โดยใช้ตะบองบังคับคนให้อยู่ในกรอบ ออกกฎหมายตามอำเภอใจ จัดระเบียบการเมืองและสังคมที่ไร้ความเสมอภาค ความเป็นธรรม ปกครองบริหารโดยบังคับประชาชนโดยใช้ความกลัวและการลงโทษที่รุนแรง (draconian law) ขณะเดียวกันกระบวนการยุติธรรม (due process of law) ก็ถูกละเมิดโดยการใช้อำนาจที่ไม่ใช่ผู้พิพากษาที่มีคุณสมบัติในวิชาชีพ ทำการวินิจฉัยตัดสินคดีโดยตุลาการที่ไม่เข้ากฎเกณฑ์ของการแต่งตั้งตามกฎหมายและประเพณีหลัก หากแต่แต่งตั้งขึ้นเป็นการเฉพาะกิจ ที่สำคัญมิได้มีการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง ในกรณีเช่นนี้ผู้ตัดสินจึงไม่ใช่ผู้พิพากษาแต่เป็นเพียงตุลาการที่ตั้งขึ้นเพื่อการวินิจฉัยโดยมีจุดมุ่งหมายทางการเมืองโดยเฉพาะ รวมตลอดทั้งกระบวนการพิจารณาที่ไม่ถูกต้องตามกฎหมายที่มีการปฏิบัติในประเทศอารยะ ไม่มีการฟ้องร้อง ไม่มีการเปิดโอกาสให้มีการแต่งตั้งนายโดยผู้ถูกวินิจฉัยตัดสินลงโทษ ไม่มีการส่งคำวินิจฉัยให้กับผู้ได้รับความเสียหาย ทั้งนี้ เนื่องจากถ้ามีการฟ้องร้องต้องบรรยายการฟ้องว่าผู้ถูกฟ้องกระทำความผิดกฎหมายซึ่งมีการออกย้อนหลังโดยผู้ครองอำนาจในขณะนั้น ทั้งหมดนี้เป็นการขัดต่อหลักนิติธรรม ละเมิดกระบวนการยุติธรรม จึงมีลักษณะการวินิจฉัยแบบศาลเตี้ย ซึ่งเรียกว่า kangaroo court ซึ่งนอกจากจะเป็นการประจานถึงความล้มเหลวของการพัฒนาการเมือง ยังเป็นการบงกชถึงความไม่เป็นอารยะชนที่ไม่สามารถจะดำรงไว้ซึ่งมาตรฐานที่มีการพัฒนาในสังคมอารยะในนานาประเทศ ปรากฏการณ์ดังกล่าวนี้เป็นสิ่งที่น่าเป็นห่วงสำหรับประเทศที่มีการกระทำดังกล่าว แต่สิ่งที่น่าเป็นห่วงกว่านั้นคือ ความทุกข์ยากที่จะนำมาสู่ประชาชนเนื่องจากการไม่สามารถดำเนินระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยต่อไปได้อย่างราบรื่น มีความหวัง และถ้าผู้บริหารขาดความรู้ความสามารถหรือขาดข้อมูลความรู้และประสบการณ์ ดำเนินนโยบายต่างประเทศโดยฟังคำแนะนำจากที่ปรึกษาที่ขาดความรู้และประสบการณ์

เช่นเดียวกัน หากแต่พยายามแสดงออกถึงผลงานเพื่อประโยชน์ทางการเมืองและตำแหน่ง อาจจะไปสู่สภาวะที่เรียกว่า “ซึกน้ำเข้าลึก ซึกศึกเข้าบ้าน” ซึ่งจะไม่เป็นผลดีต่ออนาคตของประเทศชาติ ต่อสังคม และต่อประชาชน ซึ่งเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย

สังขธรรมข้อหนึ่งก็คือ แรงสะท้อนย่อมเท่ากับแรงผลึก กฎแห่งการเข้าสู่ดุลยภาพก็คือ สิ่งที่สุดโต่งจะไม่สามารถดำรงอยู่ได้อย่างถาวร นี่คือหลักการแห่งสรรพสิ่งทั้งหลายในโลก ผล

สุดท้ายการเสียดุลจะเข้าสู่การได้ดุล การใช้อำนาจที่ขัดต่อความชอบธรรมทางการเมือง ย่อมจะนำไปสู่การพยายามเปลี่ยนแปลงทางการเมืองเพื่อให้ระบบการเมืองการปกครองกลับสู่สภาพปกติ สังขธรรมดังกล่าวนี้มีปรากฏในประวัติศาสตร์ไม่ว่าจะเป็นประเทศใหญ่ๆ เช่น รัสเซีย จีน หรือระบบลัทธิล่าอาณานิคม ซึ่งผลสุดท้ายก็ไม่สามารถจะอยู่ได้ถ้าไม่คำนึงถึงความถูกต้องตามกฎหมาย (legality) ความชอบธรรมทางการเมือง (political legitimacy) และธรรมแห่งอำนาจ (moral authority)